

Wyrok z dnia 21 października 2004 r.

I PK 676/03

Od dnia 15 października 2003 r., to jest od wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02 (Dz.U. Nr 63, poz. 590; OTK-A 2003 nr 4, poz. 29), pracownicy będący członkami komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej nie są objęci ochroną, o której mowa w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 ze zm.).

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 października 2004 r. sprawy z powództwa Hieronima S. przeciwko Krajowej Spółce Cukrowej SA w T. Oddział „Cukrownia K.” w S.N. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 23 września 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Hieronim S. był zatrudniony w Cukrowni „K.” SA w S.N. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, ostatnio jako mistrz w dziale mechanizacji zewnętrznej. Do jego obowiązków należało między innymi nadzorowanie pracy dwóch brygad, składających się łącznie z 15 osób. Za pracę w odległych nieraz punktach odbioru buraka pracownikom tym przysługiwały delegacje służbowe. Za przepracowane tam nadgodziny otrzymywali wolne dni (płatne). Powód nie przebywał stale ze wszystkimi podległymi mu pracownikami, gdyż dwie brygady zwykle pracowały w dwu różnych rejonach plantacyjnych.

Nad brygadami czuwali brygadziści, podczas gdy powód nadzorował ich pracę. Bezpośrednim przełożonym powoda był kierownik działu Tomasz S. W prak-

tyce sposób rozliczania delegacji działu mechanizacji odbywał się w ten sposób, iż powód pobierał z księgowości pozwanego druki polecenia wyjazdu służbowego dla delegowanych pracowników i rozdawał im je lub sam przechowywał. Na koniec każdego miesiąca wypełniał je stosownie do liczby przepracowanych dni. Zatrudnieni w rejonach plantacyjnych inspektorzy dokonywali potwierżeń bez sprawdzenia czy istotnie dana osoba pracowała tego dnia „na punkcie”, często robiono to zbiorczo dla wielu osób (dla całej brygady) za wiele dni. Powód podpisywał potwierdzone w ten sposób delegacje, jako osoba dokonująca sprawdzenia pod względem merytorycznym. Następnie powód po podpisaniu delegacji przez zainteresowane osoby, zarówno w pozycji „podpis delegowanego”, jak i „otrzymałem”, na początku każdego miesiąca rozliczał je w księgowości. Pieniądze z kasy pracownicy otrzymywali osobiście bądź robił to za nich mistrz, który oddawał im je sam, albo za pośrednictwem brygadzysty. Powód nigdy nie zatrzymywał pieniędzy za delegacje dla siebie i oddawał pracownikom całość należnych kwot.

Na początku września 2000 r. jeden z pracowników działu mechanizacji zewnętrznej - Andrzej R. w rozmowie z Andrzejem D. - przewodniczącym NSZZ Pracowników Cukrowni K. złożył skargę dotyczącą nieprawidłowości w rozliczaniu delegacji przez powoda polegających na zbyt niskim wypłacaniu należności z tytułu delegacji. Przy rozmowie obecny był dyrektor do spraw surowcowych, który powiadomił swoich zwierzchników. Zarządzeniem prezesa zarządu cukrowni z dnia 29 września 2000 r. powołana została komisja w celu dokonania kontroli delegacji służbowych oraz rozliczeń i zgodności z listami obecności. Komisja pracowała w dniach 30 września i 2,3,4 października 2000 r. W dniu 4 października 2000 r. sporządzony został protokół pokontrolny. Komisja stwierdziła nieprawidłowości w delegacjach 7 pracowników. Następnie pismem z dnia 11 października 2000 r. komisja na zapytanie prezesa spółki udzieliła informacji, iż powyższe delegacje zatwierdzał pod względem merytorycznym Hieronim S. W dniu 10 października 2000 r. dyrektor działu surowcowego Stanisław K. wystąpił do prezesa Spółki z wnioskiem o rozwiązanie z powodem umowy o pracę w trybie art. 52 k.p. Następnego dnia prezes zarządu zwrócił się do NSZZ Pracowników Cukrowni K. SA z informacją o zamiarze zwolnienia powoda z pracy w trybie art. 52 k.p.

Hieronim S. był w tym czasie przewodniczącym komisji rewizyjnej NSZZ Pracowników Cukrowni K. SA. W dniu 13 października 2000 r. przewodniczący związku udzielił pozwanemu pracodawcy informacji, iż reprezentująca powoda organizacja

związkowa nie wyraża zgody na rozwiązanie z powodem umowy o pracę w trybie art. 52 § 1 k.p. Mimo tego stanowiska związków zawodowych pozwana Spółka w dniu 9 listopada 2000 r. podjęła decyzję o rozwiązaniu z powodem z dniem 9 listopada 2000 r. umowy o pracę w trybie art. 52 §1 k.p. Jako przyczynę podano ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych, to jest narażenie „spółki na dodatkowe koszty w związku z fałszowaniem pod względem merytorycznym delegacji służbowych podległych sobie pracowników, doprowadzając tym samym do nieuzasadnionych wypłat należności”, co potwierdzić miał protokół komisji z dnia 4 października 2000 r., oraz przywłaszczenie kwot pieniędzy pochodzących z rozliczeń delegacji, co potwierdzić mieli pracownicy w złożonych oświadczeniach. Pismo to zostało powodowi doręczone w dniu 15 listopada 2000 r.

W dniu 13 listopada 2000 r. prezes zarządu złożył w Prokuraturze Rejonowej w K. zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art. 286 k.k. W związku z tym zawiadomieniem wobec powoda toczyło się postępowanie karne, w którym był on oskarżony o to, że w okresie od maja do lipca 2000 r. działając czynem ciągłym oraz w celu osiągnięcia korzyści majątkowej będąc zatrudniony w Cukrowni K. jako mistrz mechanizacji zewnętrznej wystawiał fikcyjne delegacje wpisując w nich, że podlegli mu pracownicy pracują poza zakładem pracy, podczas gdy w rzeczywistości nie byli oni nigdzie delegowani, a następnie zatwierdzał te delegacje pod względem merytorycznym i pobierał pieniądze z tytułu diet wyłudzając w ten sposób nie mniej niż 608 zł na szkodę cukrowni K. SA, to jest o czyn z art. 286 §1 k.k., 271 §1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k. Powód został od popełnienia zarzucanego mu czynu uniewinniony.

W pozwie z dnia 21 listopada 2000 r. Hieronim S. wniósł o przywrócenie do pracy w Cukrowni K. SA w S.N. na poprzednio zajmowane stanowisko. Sąd Rejonowy w Chełmie uznał powództwo za zasadne i wyrokiem z dnia 27 marca 2003 r. [...] przywrócił Hieronima S. do pracy w Cukrowni K. SA w S.N. na poprzednich warunkach, zasądzając na jego rzecz 52.543,96 zł tytułem wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy pod warunkiem jej podjęcia, oraz kwotę 7.893,40 zł tytułem kosztów procesu, w pozostałej części zaś powództwo oddalił. Sąd wskazał, iż ze względu na fakt, że w dacie rozwiązania umowy o pracę powód był przewodniczącym komisji rewizyjnej NSZZ pracowników Cukrowni K. zgodnie z art. 32 ust 1 i 3 ustawy o związkach zawodowych pracodawca nie mógł bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej wypowiedzieć ani jednostronnie rozwiązać z nim sto-

sunku pracy. Pozwany nie uzyskał akceptacji zarządu związku zawodowego dla decyzji w przedmiocie rozwiązania z nim stosunku pracy.

Zdaniem Sądu Rejonowego naruszony został też przepis art. 52 § 2 k.p., ponieważ już w samym piśmie rozwiązującym umowę o pracę pozwany podał jako źródło informacji o okolicznościach uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę treść protokołu złożonego przez komisję w dniu 4 października 2000 r. (odnośnie fałszowania delegacji) oraz oświadczenia pracowników (odnośnie zarzutu przywłaszczenia pieniędzy). Zdaniem Sądu pierwszej instancji zarząd powołując komisję i zlecając jej wykonanie określonej pracy wskazał o czyje delegacje chodzi. Świadczy o tym fakt, że komisja sprawdziła i podważyła jedynie delegacje wystawione przez powoda, mimo że powód w okresie od maja do lipca 2000 r. również pracował w delegacji, a wystawione na jego nazwisko delegacje wypełnione przez jego przełożonego (członka komisji) również mogły podlegać zakwestionowaniu, gdyż były obarczone takimi samymi nieścisłościami. W chwili wydania polecenia przeprowadzenia kontroli zarząd spółki miał już dokładne informacje, że chodzi wyłącznie o Hieronima S.

Ponadto Sąd stwierdził, iż pracodawca niesłusznie zastosował w stosunku do powoda art. 52 § 1 pkt 1 k.p., albowiem powód nie spełnił przesłanki zawartej w tym artykule. Sąd pierwszej instancji wskazał, iż postępowanie dowodowe wykazało, iż powód nie przywłaszczył sobie pieniędzy pochodzących z delegacji. Od zarzutów stawianych powodowi w toku postępowania karnego (wyłudzenia pieniędzy i poświadczenia nieprawdy) powód został uniewinniony. Niezależnie od rozstrzygnięcia sprawy karnej Sąd poczynił własne ustalenia pozwalające stwierdzić, iż pomimo pewnych zaniedbań ze strony powoda przy rozliczaniu czasu pracy podległych mu pracowników jego działania w tym względzie nie były zawinione w takim stopniu, który uzasadniałby zwolnienie dyscyplinarne. Sąd wskazał, iż działania powoda polegające na nieprawidłowym wypełnianiu delegacji nie nosiły znamion umyślności ani rażącego niedbalstwa, a w różnego rodzaju dokumentach mających swój obieg u pozwanego panował mniejszy lub większy bałagan. Z tych względów Sąd Rejonowy przywrócił powoda do pracy zasądzając na jego rzecz wynagrodzenie za cały czas pozostawania bez pracy, po zakończeniu pobierania przez niego zasiłku chorobowego, tj. od 1 kwietnia 2001 r. do chwili wydania wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, który zaskarżył powyższy wyrok w całości. Nadto skarżący na zasadzie art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. wskazał nowe fakty, których powołanie w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji nie było

możliwe, tj. wyrok Trybunału Konstytucyjnego (wydany po ogłoszeniu skarżonego wyroku) z dnia 7 kwietnia 2003 r. Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa lub o zasądzenie odszkodowania przewidzianego w art. 45 § 2 k.p. z uwagi na niecelowość przywrócenia powoda do pracy, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a nadto o zasądzenie od powoda kosztów zastępstwa procesowego.

W piśmie procesowym z dnia 13 sierpnia 2003 r. pełnomocnik powoda rozszerzył powództwo o wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy od dnia 27 lutego 2003 r. do dnia 9 września 2003 r. o kwotę 12.412, 55 zł, wnosząc o zasądzenie łącznej kwoty 64.956, 51 zł. Jednocześnie wniósł o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego z uwzględnieniem rozszerzonego powództwa.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z 23 września 2003 r. [...] zmienił częściowo zaskarżony wyrok w pkt II w ten sposób, że zasądzoną od Cukrowni K. SA w S.N. na rzecz Hieronima S. kwotę 52.543,96 zł obniżył do kwoty 6.854 zł oraz zasądzone koszty procesu obniżył z kwoty 7.893, 40 zł do kwoty 60 zł, a w pozostałej części apelację oddalił, koszty procesu za drugą instancję zniósł wzajemnie między stronami.

Sąd Apelacyjny podniósł, iż wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02 (OTK-A 2003 nr 4, poz. 29) Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż - art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854, Nr 100, poz. 1080 i Nr 128, poz. 1405 oraz z 2002 r. Nr 135, poz. 1146 i Nr 240, poz. 2052) w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2003 r. w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej, jest niezgodny z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast z mocy przepisu art. 190 ust 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, przy czym orzeczenia te wchodzą w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Innymi słowy, bezpośrednim skutkiem prawnym orzeczenia o niekonstytucyjności normy prawnej jest eliminacja tej normy z systemu prawnego, a skutkiem pośrednim jest właśnie „uzdrawianie”. Przyjąć zatem należało, według Sądu drugiej instancji, iż skoro niekonstytucyjność przepisów jest wystarczającą przesłanką do wznowienia postępowania, to tym bardziej należy ją uznać za wystarczającą podstawę do niez-

stosowania przepisu wtedy, gdy nie doszło do wydania prawomocnego orzeczenia. W tej sytuacji stwierdzić należało, iż Sąd Okręgowy przy ocenie zasadności zwolnienia powoda orzeka z pominięciem jego uprzywilejowanej sytuacji wynikającej z faktu pełnienia przez niego funkcji członka komisji rewizyjnej. Powyższe ma także i ten skutek, że przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy brak jest podstaw do przyjęcia szczególnego przywileju z art. 57 § 2 k.p., nakazującego zasądzenie wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy. Z uwzględnieniem powyższego, Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne i zaaprobował argumentację prawną przedstawioną przez Sąd pierwszej instancji. Sąd stwierdził nadto, iż rozwiązanie umowy o pracę w trybie art. 52 k.p. jako nadzwyczajny sposób rozwiązania stosunku pracy powinno być stosowane przez pracodawcę wyjątkowo i z ostrożnością. Musi być uzasadnione szczególnymi okolicznościami, które w zakresie winy pracownika polegają na jego złej woli lub rażącym niedbalstwie, a nie na błędnym przekonaniu o działaniu w interesie pracodawcy. Obowiązek udowodnienia zaś, iż w konkretnej sprawie doszło do spełnienia przesłanki uzasadniającej zastosowanie trybu przewidzianego w art. 52 k.p. spoczywa zawsze na pracodawcy.

Odnosząc się do rozszerzenia powództwa, Sąd stwierdził, że w świetle art. 384 k.p.c. było ono niedopuszczalne, wobec niewniesienia przez powoda środka odwoławczego w sytuacji, gdy powództwo w części zostało oddalone - w pkt III wyroku Sądu Rejonowego.

Oдноśnie zaś do zasądzonych kosztów postępowania, Sąd drugiej instancji uznał, że opłaty stanowiące podstawę zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego nie mogą być wyższe niż stawki minimalne, niezależnie od wysokości tych opłat ustalonych w umowie między adwokatem a klientem. Natomiast stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o przywrócenie do pracy - 60 zł.

Od powyższego wyroku powód wniósł kasację, w której zaskarżył powyższe orzeczenie w części 1) dotyczącej obniżenia wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy dokonanego przez Sąd drugiej instancji z kwoty 52.543,96 zł do kwoty 6.854 zł, w ten sposób, że obniżenie to zdaniem powoda nie powinno być dokonane z uwzględnieniem daty opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. do dnia 15 kwietnia 2003 r. oraz datę wydania wyroku pierwszej instancji, tj. 27 marca 2003 r., co powoduje, że przedmiotem zaskarżenia jest ostatecznie kwota 45.689,86 zł; 2) w części dotyczącej obniżenia kosztów zastępstwa procesowego, z tytułu prowa-

dzenia sprawy przed sądem pierwszej instancji z kwoty 6.854 zł do kwoty 60 zł, co powoduje, że przedmiotem zaskarżenia w tej części jest kwota 7.833,40 zł, przy czym - z ostrożności procesowej, uwzględniając nawet skorygowaną wysokość wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy, przyjętą przez Sąd drugiej instancji, wynagrodzenie to powinno być obniżone jedynie do kwoty 900 zł; 3) w części dotyczącej rozliczenia kosztów postępowania przed sądem drugiej instancji dotyczących zniesienia tych kosztów między stronami, uwzględniając fakt, że oddalenie apelacji powinno dotyczyć całego wynagrodzenia przyjętego przez Sąd pierwszej instancji za okres pozostawania bez pracy.

Skarżący zarzucił: 1) rażące naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności: postanowień art. 190 ust 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 ze zm.), przez błędne przyjęcie, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które zapadło w trakcie procesu, może być stosowane wstecz (podkreślić należy, że Trybunał nie wskazał terminu wejścia w życie wyroku), 2) rażące naruszenie przepisów postępowania mające istotne znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, w szczególności: art. 378 § 1 k.p.c., w związku z art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c. przez bezpodstawne rozpatrzenie apelacji poza jej granicami, zakreślonymi w zarzutach apelacyjnych, które to zarzuty powinny być przedstawione w apelacji w części dotyczącej „przedstawienia zarzutów” (art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c.), a nie w uzasadnieniu tych zarzutów (pkt 3), a w szczególności rozpatrywanie przez Sąd drugiej instancji naruszenia art. 52 k.p. czy też art. 32 ustawy o związkach zawodowych, które to naruszenie nie zostało podniesione w apelacji, w części dotyczącej przedstawienia zarzutów; b) postanowień § 2 ust. 1 w związku z § 6 i § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. Nr 163, poz. 1349) przez całkowite zignorowanie faktu, że koszty zastępstwa procesowego (przysługujące powodowi) powinny być pokryte nie tylko z tytułu uwzględnienia pozwu w części dotyczącej przywrócenia do pracy, ale także w części dotyczącej zasądzonego wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy.

Zasadniczą przyczyną złożenia kasacji, jest: - według skarżącego -
- po pierwsze, brak rozstrzygnięcia jednoznacznego w orzecznictwie sądowym, w szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego o zakresie mocy wiążącej wyroku Trybunału Konstytucyjnego dla toczącej się sprawy sądowej, przy uwzględnieniu za-

sady, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia lub w innym terminie określonym przez Trybunał Konstytucyjny;

- po drugie, brakiem wykładni postanowień § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w kwestii zakresu obowiązku zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego przez sąd rozstrzygający określoną sprawę, przy uwzględnieniu wyniku sprawy oraz przy braku przesłanek powodujących zmianę zasad rozliczenia kosztów sądowych.

Przedstawiając powyższe zarzuty kasacyjne wniesiono o: 1. zmianę orzeczenia Sądu pierwszej instancji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda wynagrodzenia w wysokości ustalonej przez Sąd pierwszej instancji, tj. kwoty 52.543,96 zł oraz kosztów procesu, w szczególności kosztów zastępstwa procesowego „w wys. 7.893,40 zł”, a także kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, w szczególności kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (ewentualnie z ostrożności procesowej), 2. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wyznaczonemu sądowi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 190 ust. 3 Konstytucji RP stanowiącego, że „orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny - dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.”

Niesporne jest, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02 stwierdzający, że „art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854, Nr 100, poz. 1080 i Nr 128, poz. 1405 oraz z 2002 r. Nr 135, poz. 1146 i Nr 240, poz. 2052) w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2003 r. w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej, jest niezgodny z art. 32 Kon-

stytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, został ogłoszony w Dzienniku Ustaw z dnia 15 kwietnia 2003 r. Nr 63, poz. 590, a zatem stosownie do przepisu art. 190 ust. 3 zdanie pierwsze Konstytucji RP wszedł w życie z tym dniem (skoro Trybunał Konstytucyjny w tym wypadku nie określił innego terminu utraty mocy obowiązującej przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych). Z kolei wejście w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego, że przepis ten jest sprzeczny z Konstytucją oznacza, iż z dniem 15 kwietnia 2003 r. przepis art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych utracił moc obowiązującą.

Sądy powszechne są obowiązane z urzędu uwzględniać utratę mocy obowiązującej tego przepisu i wynikający z sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego zakres, w jakim przepis ten utracił moc obowiązującą. Stwierdzenie i ocena skutków prawnych utraty mocy obowiązującej przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych należy do wyłącznej właściwości sądów powszechnych rozpoznających sprawy, do których przepis ten ma zastosowanie, przy czym chodzi tu zarówno o skutki procesowe, jak i skutki o charakterze materialnoprawnymi. Z punktu widzenia prawnego związania sądów powszechnych wyrokami Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającymi niezgodność przepisu ustawowego z Konstytucją RP, należy starannie odróżniać skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego, które wyczerpują się w utracie mocy obowiązującej przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych z dniem 15 kwietnia 2003 r. w zakresie określonym w sentencji wyroku, od skutków utraty mocy obowiązującej tego przepisu. O ile bowiem sądy powszechne podejmując decyzję walidacyjną są bezwzględnie związane treścią sentencji takiego wyroku, o tyle brak jest podstaw konstytucyjnych i ustawowych do istnienia takiego związania przy merytorycznej ocenie przez sąd skutków utraty mocy obowiązującej art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych dla sprawy zawisłej przed sądem.

W rozpoznawanej sprawie jest niesporne, że przepis art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych utracił moc obowiązującą dnia 15 kwietnia 2003 r., a zatem po wydaniu w dniu 27 marca 2003 r. wyroku przez Sąd pierwszej instancji, a przed wydaniem w dniu 23 września 2003 r. zaskarżonego wyroku przez Sąd drugiej instancji. Sąd drugiej instancji był zatem obowiązany wziąć pod rozwagę utratę mocy obowiązującej tego przepisu oraz ocenić, jakie skutki dla rozpoznawanej sprawy miała utrata mocy obowiązującej tego przepisu w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody zarządu na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej.

Zgodnie bowiem z przepisem art. 316 § 1 k.p.c. sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, zaś stosownie do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 259/98 (OSNC 1999 nr 4, poz. 82) odpowiednie stosowanie w postępowaniu apelacyjnym przepisu art. 316 § 1 k.p.c. oznacza, że sąd drugiej instancji obowiązany jest - przy uwzględnieniu unormowań zawartych w art. 381 i 382 k.p.c. - brać pod uwagę zmiany w stanie faktycznym i prawnym sprawy, wpływające na treść orzeczenia.

Sąd drugiej instancji uwzględnił zmiany w stanie prawnym sprawy wywołane wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r. i polegające na utracie mocy obowiązującej przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej. Sąd uznał, że „niekonstytucyjność przepisów” jest wystarczającą podstawą do niezastosowania przepisu wtedy, gdy nie doszło do wydania prawomocnego orzeczenia, co oznacza, że przy ocenie zasadności zwolnienia powoda z pracy sąd orzeka przy pominięciu jego uprzywilejowanej sytuacji wynikającej z faktu pełnienia przez niego funkcji członka komisji rewizyjnej.

W rozpoznawanej sprawie jest sporne, czy Sąd drugiej instancji był obowiązany do zastosowania jako podstawy prawnej wyroku przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. do dnia 15 kwietnia 2003 r., zgodnie z którym to brzmieniem pracodawca nie mógł bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej wypowiedzieć ani rozwiązać stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem zarządu lub komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej w czasie trwania mandatu oraz w okresie roku po jego wygaśnięciu, albo był obowiązany zastosować przepis art. 32 ust. 1 tej ustawy w brzmieniu ustalonym powyższym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, który zmienił ten przepis w ten sposób, że w istocie skreślił w nim zwrot „lub komisji rewizyjnej”, co sprawia, że uprawnia on pracodawcę do wypowiedzenia lub rozwiązania stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. W związku z tym należy ponownie podkreślić, że nie chodzi tu o odmowę zastosowania przez sąd przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, lecz jedynie o to, które z wyżej wskazanych brzmień tego przepisu jest miarodajne dla oceny i rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji prawidłowości rozwiązania z powodem sto-

sunku pracy. Z pewnością nie jest to również problem wstecznego stosowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, jak błędnie uważa wnoszący kasację, bowiem przedmiotem sądowego stosowania prawa są przepisy prawa powszechnie obowiązującego, do których nie należy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego. Sąd Najwyższy uważa, że nie chodzi tu także o skutki temporalne wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., te bowiem wyczerpują się w tym, że wskazany w sentencji tego wyroku przepis art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych utracił moc obowiązująca z dniem 15 kwietnia 2003 r.

Wnoszący kasację uważa, że Sąd drugiej instancji był obowiązany rozstrzygnąć sprawę na podstawie przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w dotychczasowym brzmieniu, tj. w brzmieniu obowiązującym do dnia 15 kwietnia 2003 r. Tymczasem Sąd stosując przepis art. 32 ust. 1 ustawy w brzmieniu ustalonym przez Trybunał Konstytucyjny naruszył - zdaniem wnoszącego kasację - zakaz wstecznego działania prawa i zasadę ochrony praw nabytych. Poglądu tego wnoszący kasację jednak nie uzasadnił, co utrudnia Sądowi Najwyższemu pełną jego ocenę, tym bardziej że zakres i treść zarówno zakazu wstecznego działania ustawy jak i zasady ochrony praw (słusznie nabytych) są sporne, a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dopuszcza od nich wyjątki.

Należy jednak mimo to stwierdzić, że z dniem wejścia w życie zmiany normatywnej wywołanej omawianym orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego pracownicy będący członkami komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej nie są objęci ochroną, o której mowa w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym przed tą zmianą, tj. przed dniem 15 kwietnia 2003 r. Oznacza to, że wypowiedzenie lub rozwiązanie po tym dniu stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej, nie wymaga już zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. W odniesieniu zaś do stanów faktycznych takich jak w rozpoznawanej sprawie, a mianowicie stanów, w których pracodawca przed dniem 15 kwietnia 2003 r. rozwiązał z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej stosunek pracy bez zgody zarządu tej organizacji, dopuszczalne jest zastosowanie po tym dniu przez Sąd drugiej instancji przepisu art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w brzmieniu ustalonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r. Należało bowiem wziąć pod rozwagę względny charakter zakazu wstecznego działania prawa i zasady ochrony praw nabytych, zwłaszcza zaś to, że przepis art. 32 ust. 1 ustawy w brzmieniu obowiązują-

cym do dnia 15 kwietnia 2003 r. naruszał konstytucyjną zasadę równości, która usprawiedliwia ograniczenia i odstępstwa od tego zakazu i tej zasady (por. np. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 1994 r., K 6/93, OTK 1994 nr 1, poz. 14), a także nie pozostawał w racjonalnym związku z celem regulacji, jakim jest realizacja zasady wolności związków zawodowych, wyrażona w art. 59 Konstytucji RP. Wątpliwe jest ponadto, czy stanowiące *conditio sine qua non* zakazu wstecznego działania ustawy „pogorszenie sytuacji obywateli w stosunku do stanu poprzedniego” zostało definitywnie spełnione, skoro adresatem tej normy jest nie tylko pracownik będący członkiem komisji rewizyjnej, który z dniem 15 kwietnia 2003 r. utracił prawo do ochrony przewidzianej tym przepisem w jego dotychczasowym brzmieniu i w tym sensie jego status prawny uległ pogorszeniu, lecz także pracodawca, którego sytuacja prawna uległa w tym sensie polepszeniu, że nie musi już uzyskiwać zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej na rozwiązanie lub wypowiedzenie stosunku pracy z takim pracownikiem. Wreszcie wypada podkreślić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono kategorię poglądu, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału (uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331). Wymaga ponadto szczególnego zaakcentowania, że Trybunał Konstytucyjny stwierdzając niekonstytucyjność powyższego przepisu miał na uwadze, że z dniem 1 lipca 2003 r. wejdzie w życie ustawa z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 135, poz. 1146), która w sposób jednoznaczny ograniczy „podmiotowy zakres ochrony trwałości stosunku działaczy związkowych do członków zakładowej organizacji związkowej, upoważnionych do reprezentowania tej organizacji wobec pracodawcy”, nadając nowe brzmienie art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Wreszcie pewne aspekty ochrony praw nabytych zostały uregulowane w art. 11 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 135, poz. 1146), stanowiącym, że „pracownik objęty ochroną, o której mowa w art. 32 ustawy wymienionej w art. 3, nabytą na podstawie tych przepisów w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia ustawy w życie, podlega takiej ochronie w okresie roku od dnia wejścia w życie art. 32 w brzmieniu nadanym ustawą”, jednakże zarzut naruszenia tego przepisu nie został w kasacji przedstawiony, co uniemożliwia Sądowi Najwyższemu ocenę prawidłowości zaskar-

żonego wyroku pod tym kątem. Można co najwyżej rozważyć, czy powód będący członkiem komisji rewizyjnej, który nabył wprawdzie prawo do ochrony na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, lecz utracił to nabyte prawo z dniem 15 kwietnia 2003 r., a zatem jeszcze przed dniem wejścia w życie przepisu art. 32 w brzemieniu nadanym ustawą zmieniającą (tj. przed dniem 1 lipca 2003 r.), może być uznany za beneficjenta przepisu art. 11 ustawy zmieniającej.

Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 378 § 1 k.p.c., stanowiącego, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Skarżący błędnie widzi naruszenie tego przepisu w rozpatrywaniu przez Sąd drugiej instancji naruszenia art. 52 k.p. i art. 32 ustawy o związkach zawodowych, mimo że w apelacji nie podniesiono zarzutu naruszenia tych przepisów. Jak bowiem stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02 (OSNC 2004 nr 1, poz. 7), sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji powinien wziąć pod rozwagę - w granicach zaskarżenia - wszystkie naruszenia prawa materialnego popełnione przez sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====